Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (üheksas koda)

15. jaanuar 2015*

Eelotsusetaotlus — Direktiiv 93/13/EMÜ — Kohaldamisala — Tarbijalepingud — Advokaadi ja tarbija vahel sõlmitud õigusteenuse osutamise leping

Kohtuasjas C-537/13,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Lietuvos Aukščiausiasis Teismas'e (Leedu) 7. oktoobri 2013. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 14. oktoobril 2013, menetluses

Birutė Šiba

versus

Arūnas Devėnas,

EUROOPA KOHUS (üheksas koda),

koosseisus: J. Malenovský, üheksanda koju presidendi ülesannetes, ning kohtunikud M. Safjan (ettekandja) ja A. Prechal,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 1. oktoobri 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— A. Devėnas, kes esindas ennast ise ja keda abistas *advokatas* I. Vėgėlė,

— Leedu valitsus, esindajad; G. Taluntytė, A. Svinkūnaitė ja R. Krasuckaitė ning D. Kriaučiūnas,

— Iirimaa, esindajad: E. Creedon ja A. Joyce, keda abistasid E. Carolan, *BL*, ja D. McDonald, *SC*,

— Hispaania valitsus, esindajad: J. García-Valdecasas Dorrego ja A. Gavela Llopis,

— Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

— Euroopa Komisjon, esindajad: M. van Beek, A. Steiblytė ja J. Jokubauskaitė,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

* Kohtumenetluse keel: leedu.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288).

2 Taotlus on esitatud B. Šiba ja advokaadi A. Devėnase vahelises vaidluses seoses tasu maksmise nõudega.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 93/13 põhjendused 10, 12, 14, 16 ja 18 näevad ette:

„tarbijat saab tõhusamalt kaitsta, kui ebaõiglaste tingimuste suhtes võetakse vastu ühtsed õigusnormid; kõnealuseid õigusnorme tuleks kohaldada müüjate või teenuste osutajate ning tarbijate vahel sõlmitud kõigi lepingute suhtes; seetõttu tuleb käesoleva direktiivi reguleerimisalast muu hulgas välja jätta töölepingud, pärimisõigust ja perekonnaõigust käsitlevad lepingud ning lepingud, mis on seotud äri- või täisühingute asutamise ja töö korraldamisega;

[...]

[…] käesolev direktiiv hõlmab […] ainult neid lepingutingimusi, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud; [...]

[...]

käesolevat direktiivi kohaldatakse ka kaubandus-, äri- või kutsetegevuse suhtes; […]

[...]

väljavalitud üldkriteeriumidel põhinevat hinnangut tingimuste ebaõigluse kohta eelkõige avalikus müügi- või tarnetegevuses, millega pakutakse kollektiivset teenust kasutajatevahelist solidaarsust arvesse võttes, tuleb täiendada asjaosaliste erihuvide üldhinnanguga; see sisaldab heausksuse nõuet; heausksuse hindamisel tuleb erilist tähelepanu pöörata lepinguosaliste positsiooni tugevusele läbirääkimistel ja sellele, kas tarbijat mõjutati tingimusega nõustuma, kas kaup müüdi või teenused osutati tarbija erikorralduse alusel; müüja või teenuste osutaja saab täita heausksuse nõude juhul, kui ta kohtleb ausalt ja õiglaselt teist lepinguosalist, kelle õigustatud huvi ta peab arvesse võtma;

[...]

lepingutingimuste õigluse hindamist peaks mõjutama kauba või teenuste laad;”

4 Direktiivi artikkel 1 sätestab:

„1. Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide õigus- ja haldusnormid, mis käsitlevad ebaõiglasi tingimusi müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes.

2. Lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel ning nende rahvusvaheliste konventsioonide sätetel või põhimõtetel, millega liikmesriigid või ühendus on ühinenud, eelkõige transpordi valdkonnas, ei kuulu käesoleva direktiivi reguleerimisalasse."

5 Direktiivi artikkel 2 näeb ette:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

b) *tarbija* – füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega;

c) *müüja või teenuste osutaja* – füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega, olenemata sellest, kas ettevõte on era- või riigiomanduses".

6 Sama direktiivi artikli 3 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat."

7 Direktiivi 93/13 artikli 4 lõige 1 sätestab:

„Ilma et see piiraks artikli 7 kohaldamist, võetakse lepingutingimuse hindamisel arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele ning kõigile teistele kõnealuse või muu lepingu tingimustele, millest see sõltub."

8 Direktiivi artikkel 5 sätestab:

„Lepingutes, mille kõik või teatavad tarbijale pakutavad tingimused esitatakse kirjalikult, peavad kõnealused tingimused olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. Kui lepingutingimuse tähenduse suhtes on kahtlusi, kohaldatakse tarbijale kõige soodsamat tõlgendust. [...]"

Leedu õigus

9 18. märtsi 2004. aasta advokatuuriseaduse (advokatūros įstatymas) (*Žin.*, 2004, nr 50-1632) näeb ette:

„1. Kliendid maksavad advokaadile lepingu alusel osutatava õigusteenuse eest poolte vahel kokku lepitud tasu.

[...]

3. Õigusteenuse eest makstava advokaaditasu suuruse kindlaksmääramisel tuleb võtta arvesse juhtumi keerukust, advokaadi kogemust ja pädevust, kliendi rahalist olukorda ja teisi asjakohaseid asjaolud."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

10 B. Šiba sõlmis advokaadi A. Devėnasega kolm tüüplepingut tasu eest õigusteenuse osutamiseks: 25. veebruari 2008. aasta leping tema huvide kaitseks abielu lahutamise, vara jagamise ja lapse elukoha määramise menetluses, 14. novembri 2008. aasta leping tema huvide kaitseks härra Šiba tehtud tehingu tühistamise menetluses, ja 21. jaanuari 2010. aasta leping, millega B. Šiba kohustas A. Devėnasi esitama apellatsioonkaebuse Klaipėdos apygardos teismas'esse (Klaipėda ringkonnakohus (Leedu)) ja kaitsma tema huvisid selles kohtus asetleidvas menetluses.

11 Need lepingud ei sisaldanud tasu maksmise korda ega tähtpäeva, mille jooksul see maksmine oleks pidanud toimuma; samuti ei olnud neis täpsustatud konkreetsed õigusteenused, mille eest tuli tasu maksta, ega neile vastavad teenuste tasumäärad.

12 Kuna B. Šiba ei maksnud tasu A. Devėnase määratud tähtaja jooksul, esitas viimane Klaipėdos miesto apylinkės teismas'ele (Klaipėda piirkonnakohus (Leedu)) hagi maksmisele kuuluva tasu väljamõistmiseks summas 15 000 Leedu litti.

13 Klaipėdos miesto apylinkės teismas rahuldas 8. juuli 2011. aasta määruse ja 11. aprilli 2012. aasta otsusega A. Devėnase nõude.

14 Klaipėdos apygardos teismas jättis 30. oktoobri 2012. aasta otsusega B. Šiba apellatsioonkaebuse rahuldamata.

15 B. Šiba esitas selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule. Oma kassatsioonkaebuses väidab ta eelkõige, et madalama astme kohtud ei võtnud arvesse tema seisundit tarbijana, mistõttu vastupidi sellele, mida näeb ette sellekohane siseriiklik õigus, ei tõlgendanud need kohtud vaidlusaluseid lepinguid tema kasuks.

16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et on vaja hinnata, kas advokaati kui vaba kutseala esindajat võib kvalifitseerida „müüjaks või teenuste osutajaks" ning kas advokaadi ja füüsilise isiku vahel sõlmitud õigusteenuse osutamise leping on tarbijaleping koos kõikide sellega seotud garantiidega nimetatud füüsilisele isikule.

17 Neil asjaoludel otsustas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu Ülemkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas füüsiline isik, kes saab tasu eest õigusabi advokaadiga sõlmitud õigusteenuse osutamise lepingu alusel, kui nimetatud teenust osutatakse juhtudel, mis on tõenäoliselt seotud füüsilise isiku isiklike huvidega (lahutus, abieluvara jagamine jmt), on käsitatav „tarbijana" tarbijakaitset käsitlevate liidu õigusaktide tähenduses?

2. Kas advokaat kui vaba kutseala esindaja (inglise keeles [*liberal*] *profession*), kes sõlmib füüsilise isikuga lepingu, mille ese on tasu eest õigusteenuse osutamine ja mis kohustab teda osutama õigusteenust selleks, et füüsiline isik võiks saavutada eesmärgid, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega, on käsitatav „müüja või teenuste osutajana" tarbijakaitset käsitlevate liidu õigusaktide tähenduses?

3. Kas tasu eest õigusteenuse osutamise leping, mille advokaat kui vaba kutseala esindaja oma kutsetegevuse käigus sõlmib, on hõlmatud […] direktiiviga 93/13[…]?

4. Kui vastus kolmandale küsimusele on jaatav, siis kas kõnealune leping tuleb tarbijalepinguks liigitada üld- või eritingimuste alusel? Kui kõnealune leping tuleb liigitada tarbijalepinguks eritingimuste alusel, siis millised on need eritingimused?"

Eelotsuse küsimuste analüüs

18 Küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse sellistele õigusteenuse osutamise tüüplepingutele, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille advokaat on sõlminud füüsilise isikuga, kes toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega.

19 Sellega seoses tuleb märkida, et direktiivi kohaldatakse nendele „tingimustele müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes", „mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud", nagu nähtub direktiivi 93/13 artikli 1 lõikest 1 ja artikli 3 lõikest 1 (vt selle kohta kohtuotsus Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, punkt 18).

20 Nagu näeb ette direktiivi 93/13 põhjendus 10, tuleks ühtseid õigusnorme ebaõiglaste tingimuste kohta kohaldada „kõigi lepingute" suhtes, mis on sõlmitud direktiivi 93/13 artikli 2 punktides b ja c määratletud müüjate või teenuste osutajate ning tarbijate vahel (vt kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 29).

21 Seega määratleb direktiiv 93/13 oma kohaldamisalasse kuuluvad lepingud viitega lepingupartnerite omadustele – sellele, kas nad tegutsevad oma kaubandus-, majandus- või kutsetegevuses või mitte (kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, EU:C:2013:341, punkt 30).

22 See kriteerium vastab direktiiviga rakendatava kaitsesüsteemi aluseks olevale eeldusele, et tarbija on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet, mis viib selleni, et tarbija nõustub müüja või teenuste osutaja eelnevalt välja töötatud tüüptingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu (kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito, EU:C:2013:341, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

23 Mis aga puudutab selliseid õigusteenuse osutamise lepinguid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, siis tuleb märkida, et advokaaditeenuste valdkonnas on põhimõtteliselt tegemist „klientide-tarbijate" ja advokaatide ebavõrdsusega, mis tuleneb eelkõige nende poolte informeerituse asümmeetrilisusest. Nimelt on advokaatidel kõrgema tasemega oskusteave, mida tarbijatel ei pruugi olla, seega on viimati nimetatutel raske hinnata neile osutatud teenuste kvaliteeti (vt selle kohta kohtuotsus Cipolla jt, C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758, punkt 68).

24 Niisiis on advokaat, kes nagu põhikohtuasjas osutab oma kutsetegevuse käigus tasu eest õigusteenust füüsilisele isikule, kes toimib isiklikel eesmärkidel, „müüja või teenuste osutaja" direktiivi 93/13 artikli 2 punkti c tähenduses. Sellise teenuse osutamisega seotud leping on järelikult direktiivi korraga hõlmatud.

25 Seda tõdemust ei saa ümber lükata sellega, et advokaatide tegevus on avalikes huvides, kuna direktiivi 93/13 artikli 2 punkt c viitab kaubandus-, majandus- või kutsetegevusele, „olenemata sellest, kas ettevõte on era- või riigiomanduses", ning nagu näeb ette direktiivi põhjendus 14, kohaldatakse direktiivi „ka kaubandus-, äri- või kutsetegevuse suhtes", mis toimub avalikes huvides.

26 Kui advokaat otsustab lepingulistes suhetes oma klientidega kasutada tüüptingimusi, mille ta on eelnevalt ise välja töötanud või mida on teinud tema kutseühingu organid, siis need tingimused on advokaadi tahtel otse vastavatesse lepingutesse lisatud.

27 Kuna advokaadid vabalt otsustavad kasutada selliseid tüüptingimusi, mis ei põhine kohustuslikel õigus- ja haldusnormidel direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tähenduses, siis ei saa pealegi väita, et direktiivi kohaldamine võib kahjustada advokaadi ja tema kliendi vaheliste suhete eripära ning advokaadi kutsealal tegutsemise aluseks olevaid põhimõtteid.

28 Direktiiviga taotletud tarbijakaitse eesmärki arvestades ei saa see, kas müüja või teenuste osutaja tegutseb avalikes või erahuvides, ega tema täidetav konkreetne ülesanne määrata ära direktiivi kohaldatavust (vt analoogia alusel kohtuotsus Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, punkt 37).

29 Nagu Euroopa Komisjon selles küsimuses kohtuistungil märkis, võtab direktiivi 93/13 kohaldamisalast mitme sellise lepingu väljajätmine, mis on sõlmitud „klientide-tarbijate" poolt vaba kutseala esindajateks olevate isikutega, keda iseloomustab iseseisvus ja eetilised nõuded, mis nendele teenusosutajatele kehtivad, kõikidelt nendelt „klientidelt-tarbijatelt" direktiiviga antud kaitse.

30 Mis puudutab konkreetselt asjaolu, et advokaadid peavad oma tegevuses pidama kinni nende ja „klientide-tarbijate" vaheliste suhete konfidentsiaalsusest, siis see ei ole seega takistus direktiivi 93/13 kohaldamisele õigusteenuse osutamise lepingute standardtingimustele.

31 Nimelt ei sisalda lepingutingimused, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, ja eelkõige need, mis on mõeldud üldiseks kasutamiseks, iseenesest advokaatide klientidega seotud isikustatud teavet, mille avaldamine võiks kahjustada advokaadi kutsesaladust.

32 Kindlasti võiks eelkõige sellise lepingutingimuse eraldi väljatöötamine, mis puudutab advokaaditasu üksikasju, vähemalt kaudselt välja tuua advokaadi ja tema kliendi vahelise suhte teatud aspekte, mis peavad jääma saladusse. Siiski lepitaks selles tingimuses eraldi kokku ja seetõttu oleks direktiivi 93/13 kohaldamine sellele välistatud, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 19.

33 Direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 1 kohaselt koostoimes selle põhjendusega 18 tuleb lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel võtta sellegipoolest arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva teenuse laadi. Selle hindamise peab nimelt läbi viima liikmesriigi kohus, kes peab viitama lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele (vt selle kohta kohtuotsus Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 71, ja kohtumäärus Sebestyén, C-342/13, EU:C:2014:1857, punkt 29).

34 Seega, mis puudutab selliseid õigusteenuse osutamise lepinguid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, siis peab eelotsusetaotluse esitanud kohus võtma arvesse nende teenuste erilist laadi, kui ta hindab vastavalt direktiivi 93/13 artikli 5 esimesele lausele, kas lepingutingimused on lihtsad ja arusaadavad, ning kohaldab vastavalt selle artikli teisele lausele tarbijale kõige soodsamat tõlgendust.

35 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse sellistele õigusteenuse osutamise tüüplepingutele, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille advokaat on sõlminud füüsilise isikuga, kes toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega.

Kohtukulud

36 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (üheksas koda) otsustab:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse sellistele õigusteenuse osutamise tüüplepingutele, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille advokaat on sõlminud füüsilise isikuga, kes toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega.

Allkirjad